

B&W en topambtenaren hebben signalen over Havenbedrijf wel degelijk onderschat

Anders dan in het interview met wethouder Wim van Sluis ('de Accountant', januari 2005) wordt gezegd, heeft de Rekenkamer Rotterdam een "wel erg eenzijdig" persbericht later niet "grotendeels" ingetrokken. De eerste zin was niet geheel correct, maar verder staat de inhoud volgens directeur Robert Mul recht overeind.

ROBERT MUL*

'De Accountant' van februari 2005 bevat een interview met de Rotterdamse havenwethouder Wim van Sluis: 'Tussen moeten en kunnen weten'. De titel slaat op de 184 miljoen euro aan garanties die zijn verstrekt aan banken als borgstelling voor bankleningen aan bedrijven gerelateerd aan de RDM-groep van Joep van den Nieuwenhuijzen. De garanties zijn verstrekt door de toenmalig directeur van respectievelijk het Gemeentelijk Havenbedrijf Rotterdam en (per 1 januari 2004) het Havenbedrijf Rotterdam NV, een honderd procent deelneming van de gemeente waarvan de havenwethouder president-commissaris is.

De journalist schrijft dat wethouder Van Sluis 'rondtuit kwaad was over het persbericht van de Rekenkamer Rotterdam bij haar rapport 'Tussen borg en zorg'. Daarin werd onder meer gesteld dat de bestuurders wel signalen hadden gemist en dat al in 2002 bekend zou zijn dat er buiten de gemeenteraad om garanties waren afgegeven. Van Sluis: "Daar was ik niet zo gelukkig mee, Met het veel genuanceerder rapport kon en kan ik leven. We hebben daar goed over gesproken. Het persbericht was wel erg eenzijdig." De Rekenkamer Rotterdam heeft achteraf het persbericht grotendeels ingetrokken.'

Dit is onjuist. Wat was er wel aan de hand?

B&W heeft na de mededeling eind augustus 2004 van de toenmalig directeur dat hij voor honderd miljoen euro aan garanties had verstrekt, de gang van zaken door ambtenaren van de bestuursdienst onder leiding van prof. dr. W. Lemstra laten onderzoeken. Het college heeft het resulterend rapport onderschreven en toegestuurd aan de gemeenteraad.

De Rekenkamer Rotterdam heeft op verzoek van de raad onderzocht of deze rapportage juist en volledig was. In het hoofdstuk 'Vier signalen temidden van de

'Rekenkamer Rotterdam trok persbericht over havengaranties niet in.'

drukke' gaat de rekenkamer in op de vraag wat er bij de gemeente bekend was. In het college rapport heeft de rekenkamer vier signalen aangetroffen die topambtenaren en/of bestuurders hebben bereikt over de garantieverstrekkings. De eerste drie kunnen als zwak worden betiteld, gegeven de wijze waarop ze in het college rapport staan weergegeven. Het vierde signaal was krachtig: in mei 2004 ontving de wethouder een brief van de Commerzbank waarin de gemeente werd aangesproken op een door de directeur van het Havenbedrijf verstrekte garantie van 25 miljoen euro. Het bleek om dezelfde garantie te gaan welke onderwerp was van het tweede signaal in november 2003 aan topambtenaren van de bestuursdienst en havenwethouder en dat toen na vruchteloos onderzoek in de administratie en een ontkenning van de directeur terzijde is geschoven. Uit het onderzoek van de rekenkamer blijkt dat de eerste drie signalen in het college-

rapport significant onvolledig (alle drie) en onjuist (de eerste) staan weergegeven. De signalen waren beduidend informatiever dan dat uit het college rapport kon worden opgemaakt. Na het vierde signaal gaf het college opdracht de zaak tot op de bodem uit te zoeken. De bestuursdienst concludeerde dat de directeur van het Havenbedrijf binnen het mandaat inzake private rechtshandelingen was gebleven. Door leden van het college is er wel een link gelegd met het tweede signaal uit november 2003, maar men zou zich niet hebben gerealiseerd dat dat betekende dat de directeur destijds had gelogen. Het juridisch instemmend advies werd destijds gevolgd. De directeur is door de wethouder aangesproken op zijn gedrag en heeft de vraag of er meer was ontkennend beantwoord. Verdere gevolgen had het voor hem niet.

Was het persbericht van de Rekenkamer Rotterdam, zoals de wethouder stelt, eenzijdig? Het rekenkamerrapport bevatte twee hoofdstukken: een over de financiële stand van zaken en een over de signalen. Met genoeg heb ik in 'de Accountant' gelezen dat de wethouder "met het veel genuanceerder rapport kon en kan leven". Over het eerste hoofdstuk vermeldt het persbericht dat de financiële risico's en verkregen zekerheden zoals opgenomen in het college rapport, grotendeels juist en volledig zijn weergegeven. Het persbericht ging echter hoofdzakelijk over het tweede hoofdstuk omdat dat primair de verantwoordelijkheid van het college voor het gevoerde bestuur regardeerde. Volgens artikel 182 van de Gemeentewet vormt dat de hoofdtaak van een rekenkamer. Anders dan de journalist stelt heeft, zoals eerder gemeld, de rekenkamer het persbericht niet achteraf grotendeels ingetrokken. Er speelde wel iets anders. De titel van het persbericht van de rekenkamer luidde 'eerste signalen over garanties onderschat'. De eerste zin luidde: "Het College van B&W van Rotterdam heeft de eerste signalen over garanties door de toenmalig directeur van het Havenbedrijf aan de RDM-groep onderschat."

Tijdens de behandeling van de rapporten in de raadscommissie werd ik er op gewezen

Reacties en bijdragen

De rubriek *Opinie* is een podium voor discussie. Wilt u reageren op een artikel in 'de Accountant' of zelf een kwestie aan de orde stellen die van belang is voor het beroep? E-mail naar: deaccountant@NIVRA.nl. Maximumlengte achthonderd woorden.

dat twee van de vier signalen het college niet hebben bereikt en dat dus de eerste zin deels onjuist was. Dit heb ik ter plekke erkend. Het eerste en het derde signaal waren alleen bekend bij topambtenaren van het Havenbedrijf; niet bij de havenwet-

houder. Alleen het tweede en vierde signaal waren bekend bij topambtenaren van de bestuursdienst en het college. De kop blijft juist, maar de eerste zin had dus moeten luiden: College van B&W en topambtenaren hebben signalen over garanties door

de toenmalig directeur van het Havenbedrijf aan de RDM-groep onderschat.

Noot

* Robert Mul is directeur van de Rekenkamer Rotterdam.

Is een accountantsverklaring wel mogelijk?

De toekomst van het accountantberoep hangt niet af van beter gereedschap of meer onafhankelijkheid, meent Aad van der Kleij. "Het probleem zit dieper: is het wel mogelijk om een accountantsverklaring af te geven?"

AAD VAN DER KLEIJ*

Voor de eerste keer heb ik 'de Accountant' - het februarinummer - met genoegen gelezen. En ik lees het blad al meer dan veertig jaar! Eindelijk gaat het ergens over. Er staan nu beschouwingen in over het vak, de aanpak van de controle en de waarde van de accountantsverklaring. Dat is jarenlang niet zo geweest.

Nooit heb ik begrepen, op welke (wetenschappelijke of praktische) gronden de accountant zijn verklaring bij de jaarrekening zou kunnen baseren. Eigenlijk heb ik altijd de hoop gehad, dat artikelen - polemieken misschien - in uw blad mij de weg zouden wijzen. Maar dat is nooit gebeurd. Ik ben opgeleid met de vervangingswaarde, de leer van het gewekte vertrouwen, de goederenbeweging als basis voor de controle van de omzet en het axiomatisch voorbehoud. Allemaal zaken waarvan ik hoop dat aankomende accountants er nu niet meer mee worden lastiggevallen. Maar wat leren ze nu?

Krijgen ze vandaag te horen, waar een accountant zijn verklaring op baseert? In zijn inleidende artikel spreekt Gert Smit de hoop uit dat accountants ooit in de toekomst met meer IT in de gereedheidskast zinvol werk zullen gaan doen. Maar helpt goed gereedschap, als er geen ontwerp is? De schrijvers en geïnterviewden in het februarinummer twijfelen:

- **Kor Mollema** ziet de dichotome accountantsverklaring verdwijnen. Er komen zelfstandige *rating agents*, die periodiek rapportcijfers geven over de continue ver-

slaggeving van bedrijven. Een geweldige oplossing. Je vraagt je af waarom we daar niet nu op af zouden gaan in plaats van te wachten tot 2010.

- **Hans Verkruijsse** ziet een geheel nieuw type accountant ontstaan, die met *sophisticated software* de integriteit van de neurale netwerken binnen de bedrijven gaat beoordelen. Binnen de accountantsopleiding weet men hier nog niet van. Maar wat leren ze daar dan wel? Moeten er wel mensen worden opgeleid voor een vak dat culmineert in een verklaring die de lading niet kan dekken?

'Het dilemma is dat betrouwbare cijfers niet bestaan.'

- **Marc van Hilvoorde** en **Arnout van Kempen** zien dat er voor de (dichotome?) accountantsverklaring geen plaats meer is in de digitale XBRL-toekomst. Maar de toekomst is misschien al begonnen, en misschien was er altijd al een probleem met de verklaring.
- **Henri van Horn** twijfelt in de rubriek het Financieel management of de Nederlandse controller zijn unieke positie in de wereld wel kan handhaven. Vroeger was ook de Nederlandse accountant uniek. We waren het enige land met een (wetenschappelijk?) onderbouwde theorie over het accountantswerk. We waren

er al of niet terecht trots op en nu moeten we zien dat ook Starrevelds controllers het loodje moeten leggen. Waren we nu altijd al te pretentius of durven we nog steeds voorop te lopen?

Accountants voorzien in de maatschappelijke behoefte aan betrouwbare cijfers. Maar het dilemma is, dat die niet bestaan. De te publiceren cijfers zijn de resultante van een grote hoeveelheid bedrijfsprocessen met allerlei interpretaties, aannames en schattingen. Het is een illusie te menen dat wie dan ook kan vaststellen dat deze cijfers een consistent juist en volledig beeld geven. Naar mijn idee gaat het niet om beter gereedschap en zelfs niet om meer onafhankelijkheid. Het probleem zit dieper: is het wel mogelijk een accountantsverklaring af te geven?

Wordt het niet tijd om 'de Accountant' het voortouw te laten nemen in een discussie over vorm en onderbouwing van de accountantsverklaring? Het gewekte vertrouwen van Limperg is niet meer, als het er al ooit geweest is. Houden we de illusie in stand, zolang het maatschappelijk verkeer het alternatief nog niet gevonden heeft? Of bedenken we zelf de goede oplossing?

Noot

* Aad van der Kleij is registeraccountant en was jarenlang werkzaam in diverse functies in het openbaar beroep en financieel management.

Uitslag webstelling

Een accountantskantoor mag zijn diensten onder de kostprijs aanbieden, zolang een toereikend controlebudget maar is gewaarborgd. Dat budget wordt dan aangevuld door 'financiering' vanuit andere kantooronderdelen.

	RA	Student	Overig	Totaal
Eens	11	13	10	34
Oneens	70	56	19	145

Er is veel kritiek op accountants die controles onder kostprijs aanbieden. In december 2004 benadrukte NIVRA-voorzitter Frans van der Wel nog dat accountants moeten toezien op een toereikend controlebudget. Bij interne subsidiëring kan het controlebudget echter wel degelijk voldoende zijn, ook al betaalt de klant zelf 'te weinig'.

Moet dat mogen?

Een overgrote meerderheid van de webstemmers moet er niets van hebben. Vooral RA's zijn sterk tegen. Het mildst zijn de 'overigen', mogelijk deels degenen die de rekening betalen. Een van hen: 'Als klant van een extern kantoor ben ik geïnteresseerd in de kwaliteit van de controle. Hoe die kwaliteit is gewaarborgd en tegen welke kostenverdeling binnen het kantoor, is een interne kwestie van het kantoor.'

Het is een zeldzaam geluid onder accountants zelf. De argumenten liggen voor de hand. Door cross selling wordt de controle een commodity, met alle risico's op commerciële uitwassen van dien. Accountants worden te afhankelijk van de resultaten van andere werkzaamheden, de onafhankelijkheid wordt aangetast en de kwaliteit van de controle staat onder druk. Zoals iemand schrijft: '... en we doen ook effe de controle van uw jaarrekening.'

Een ander: 'Het formeel goedkeuren van zo'n financieringsconstructie leidt alleen maar tot meer verwevenheid van controle en overige dienstverlening. Het collisiongevaar zal ernstig toenemen.'

Sommigen wijzen er op dat de nadere voorschriften voor onafhankelijkheid zulke interne subsidiëring nu gewoon verbieden: accountants dienen ervoor zorg te dragen dat 'de kosten inzake één wettelijke controle gedekt worden door het budget'.

Het gaat hier over 'het vermijden van onafhankelijkheidsrisico's in schijn', merkt iemand op. 'Kennelijk hebben we het nog steeds niet begrepen.' Een ander zegt blij te zijn met de uitslag van deze stelling: 'Het wordt eindelijk eens tijd dat de branche een mate van verstand terugkrijgt.'

Het argument van de voorstanders van deze webstelling is tamelijk eensluidend. Accountants noemen zich graag ondernemer, dan moeten ze zich ook zo gedragen, luidt het hoofdargument.

Prijsconcurrentie hoort daarbij. 'Pas na een volledige scheiding van audit en adviesdiensten zal het logisch worden om controlediensten niet onder de kostprijs aan te bieden', stelt iemand.

Een ander komt langs dezelfde vrijemarktfilosofie overigens tot een andere conclusie. Het moet misschien wel mogen, 'maar diensten aanbieden onder de kostprijs is verzieking van de eigen accountantsmarkt, het begin van een neerwaartse spiraal'.

Voorstelling Mollema getuigt van realiteitszin

ARIE PAUL SCHIPPER*

Kor Mollema voorspelt dat de huidige zwart-wit accountantsverklaring zal plaatsmaken voor een gedifferentieerder oordeel. Ik kan de mensen niet tellen die menen dat de huidige goedkeurende verklaring een goedkeuring van beleid inhoudt. Het is erg lastig om aan niet-accountants duidelijk te maken dat er verschil ligt tussen het oordeel dat het (jaarrekening)beeld getrouw is (wat de accountantsverklaring wil zeggen), respectievelijk dat het management de zaken financieel, administratief, IT-matig en

bedrijfskundig op orde heeft. Rondom jaarrekeningen is de accountant erg behendig gebleken. Rondom het 'op orde hebben' is er al heel wat vuile was naar buiten gekomen. Er ontstaat dus een negatieve verwachting, die argwaan rechtvaardigt over de toestand waarin een onderneming organisatorisch verkeert. Deze scepsis remt niet alleen de acceptatie van het functioneren van de accountant, maar gaat mijns inziens verder en remt ook risicobereidheid en economische groei. Enige schokgolven in accountantsland kun-

nen dus helemaal geen kwaad. Naarmate de problematiek vroeger grondig en eerlijk wordt onderkend, zijn de gevolgen minder grof. De voorstelling van Mollema getuigt van realiteitszin. Hopelijk voor het NIVRA en het accountantsberoep zijn de gevolgen niet dramatischer.

Noot

* Arie Paul Schipper is zelfstandig adviseur SA&AS, Schipper Administration & Accounting Solutions.

Ingrijpen in controleprijzen is onlogisch

Arnout van Kempen vindt de discussie over het onder de kostprijs aanbieden van accountantscontrole een foute, die bovendien wordt gevoerd met foute argumenten (zie ook 'Uitslag webstelling' in deze rubriek).

ARNOUT VAN KEMPEN*

In de discussies die de laatste jaren hebben gespeeld, met name over de rol van de accountant in boekhoudschandalen, is met enige regelmaat de suggestie gedaan dat de onafhankelijkheid van de accountant bedreigd wordt door de praktijk van het onder de kostprijs uitvoeren van de controle. Op zichzelf lijkt dat een voor de hand liggende gedachte. Immers, de accountant moet dan wel aanvullende omzet genereren, en zal dus niet genegen zijn in zijn controle een al te hard standpunt in te nemen. Daarnaast weet iedereen uit de praktijk dat als de offerte is uitgebracht voor bedrag X, ook het budget X bedraagt. En als dat niet genoeg is, wordt het controleteam geacht dat op te lossen door op eigen kosten over te werken, of door minder werkzaamheden te doen. Een kwalijke zaak dus.

Maar dan de andere kant.

Het klinkt prachtig: de accountant dient minimaal tegen kostprijs aan te bieden.

Maar wat is de kostprijs eigenlijk?

Voorzover ik kan nagaan hanteren kantoren een uurtarief per medewerker, en rekenen ze een budget uit, door de benodigde controle-uren met dat tarief te vermenigvuldigen. Alleen, die tarieven geven niet de variabele kosten van de controle weer.

Tenzij ik mijn theorie uit Kosten &

Opbrengsten nu helemaal vergeten ben, was er zoiets als het idee dat je nooit onder de variabele kosten zou moeten offeren, maar is er niets op tegen om in tijden van onderbezetting onder de integrale kostprijs te offeren. Het is dus maar de vraag of accountants die volgens hun tariefstructuur 'onder de kostprijs' offeren, wel echt onder de variabele kostprijs zitten.

Iedereen werkzaam in de branche kan eens nagaan of de gefactureerde uurtarieven hoger of lager zijn dan het uurloon dat hij/zij ontvangt. Ik vermoed dat hieruit zal blijken, dat het met dat onder-kostprijs-werken enorm mee valt.

In alle discussies over de toekomst van het accountantsberoep is één standpunt vrijwel onomstreden gebleken. De accountant dient géén ambtenaar te worden, maar moet ondernemer blijven. Los van de vraag of dat terecht is en waarom dan wel, betekent het natuurlijk wel dat je dan de consequenties moet accepteren. Bij ondernemerschap hoort dat het aan de ondernemer zelf is zijn prijzen te bepalen. Doet hij het goed, maakt hij winst. Doet hij het niet goed, helaas, dan ontstaat er weer ruimte.

Je kan je afvragen of er niet een ander motief meespeelt dan de edele drang het accountantsberoep zuiver te houden. Het

zou me niet verbazen als de kantoren die om dit soort beperkingen vragen met name die kantoren zijn die zelf niet over voldoende mogelijkheden beschikken om aanvullende omzet te genereren. Is het kortom niet gewoon de kift van kleinere kantoren, die het niet kunnen uitstaan dat de grote vier nou eenmaal makkelijker kunnen concurreren door hun geld te verdienen met specialistische diensten, en het bulkwerk voor bulkprijzen aan te bieden? Dat is dan reuze vervelend voor de kleinere kantoren, en wellicht een interessant punt voor de Nederlandse Mededingsautoriteit, maar het zou niet zo zuiver zijn om het kwaliteitsargument dan in te zetten.

Maar het echte argument is eigenlijk dit: je moet niet sturen op het ene aspect van een onderneming als je doel is een ander aspect te beïnvloeden. Als een melkfabrikant zijn halfvolle melk onder kostprijs wil aanbieden, omdat hij denkt dat hij daardoor zijn yoghurt beter, en winstgevender, kan verkopen, dan verbieden we dat niet met als argument dat dan de melk niet meer goed is. Als je je zorgen maakt over de melkkwaliteit, dan stel je daar eisen aan, en stuurt er een toezichthouder op af om te waarborgen dat die melk goed is, maar je gaat je niet bemoeien met de verkoopprijzen. Is er iemand die die logica zou willen bestrijden? Ja, accountants, blijkbaar.

Noot

* Arnout van Kempen is werkzaam bij BDO CampsObers Accountants & Adviseurs. Dit artikel is geschreven op persoonlijke titel.